

ოთარ ჩხეიძის რომანი „ბურუსი“ და ჩვენი თანამედროვეობა

შარაბიძე თამარ

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.62>

მწერალი ჯერ გაჩვენებს, შემდეგ კი აღმოგაჩენინებს, რომ ეს ყველაფერი შენ ირგვლივ ხდება, შენც ხედავდი, შენც ხვდებოდი, ზოგჯერ ვერც ხვდებოდი, მაგრამ მან (მწერალმა – პროზაიკოსმა თუ პოეტმა) ისე თქვა, რომ ეჭვი აღარ გეპარება უკვე შენ მიერ აღმოჩენილ საყოველთაო ჭეშმარიტებაში. არა აქვს მნიშვნელობა ნაწარმებში ასახულ დროს (თუმცა ხანდახან აქვს), არც დაწერის თარიღს (თუმცა ხანდახან ამასაც აქვს), მნიშვნელოვანია, რომ ზუსტად იგივე დღესაც ხდება. ოთარ ჩხეიძის რომანი „ბურუსი“ საქართველოს საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში ცხოვრებას ასახავს, ეს არ არის იმპერიის მიერ პატარა ქვეყნის ხელმეორე ანექსიის არა პირველი, არამედ შემდგომი წლები, რაზეც მთავარი პერსონაჟის, სალომეის ერთი ფრაზაც მეტყველებს: „*მადლობა ღმერთს, დროზე მოვრჩით პროლეტკულტურშჩინას*“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 87), ე.ი. „ელიტარულ“ საზოგადოებას, რომელიც ძირითადად თანამდებობის პირთა (ყოფილისა თუ მოქმედის, მცირე დროში ერთმანეთის მონაცვლეთა) ნათესავ-ახლობლებისგან შედგება, სრული უფლება აქვს „არისტოკრატობანას“ თამაშისა: ღამისთევებისა, დროსტარებისა საუკეთესოდ დაგეგმილი პროგრამებით, ყოველ საღამოს თეატრსა და ოპერაში ყოფნისა და ა.შ. ამ ადგილებში გამოჩენა უმეტესად საზოგადოებრივ ასპარეზზე ყოფნის დამადასტურებელია, ვიდრე ხელოვნების სიყვარულისა. აქ, ამ საზოგადოებაში ყველა ერთმანეთს იცნობს, თუ არა და ცდილობს გაიცნოს ის, ვინც მისთვის გამოსადეგია; ყველამ იცის ერთმანეთის ამბავი, ნამდვილიცა და მოჭორილიც. აქ ერთმანეთის ძირითადად შურთ და ურთიერთობაც მხოლოდ უტილიტარული (მისი უარყოფითი გაგებით, მხოლოდ თავის სასარგებლოდ) დანიშნულებისაა. ამის შემდეგ აღარ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ მთავარი პერსონაჟი სალომეი თავის „საყვარელ“ დიშვილს, რომელიც მისთვის ამგვარივე დანიშნულების ობიექტია, აკარგვინებს სიყვარულს; სამართლიან, ნიჭიერ, მეზრძოლ, კალმით ნახატ გოგონას უვითარებს მეშჩანურ შეხედულებებს და მე-19 საუკუნეში კარგად ჩამოყალიბებული და მომწიფებული სამაჭანკლო ინსტიტუტის გამორჩეულ მაჭანკლებზე უფრო მეტი გამჭრიახობისა და უნარის გამოჩენით 6 დღეში ითანხმებს, რომ ცოლად გაჰყვეს უგვან, მხოლოდ საბჭოთა იდეოლოგიის პრინციპებით „აღჭურვილ“, მეცნიერული არგუმენტაციის უგულვებელმყოფელ, ნამდვილ მეცნიერთა და საზოგადოების სიმართლის მოყვარული ნაწილისათვის სამარცხვინოდ მიჩნეულ მეცნიერს. მიზეზი? მიზეზი ამ მეცნიერის ქალაქკომის მდივნის დეიდაშვილობაა. არჩილ ალავიძე, ქალაქის თავი, სალომეს სჭირდება, რათა სამსახურიდან გაგდებულ თავის კორუმპირებულ ქმარს ისევე ახალი ასპარეზი გაუხსნას, მინისტრის მოადგილის თანამდებობა უშოვოს ისევე, როგორც ადრე უშოვა სამინისტროში განყოფილების გამგეობა, რათა თვითონ არ დაიჩაგროს, ოჯახს სახელი და პრესტიჟი შეუნარჩუნოს და სიამაყით დაიკავოს „მაღალ საზოგადოებაში თავისი კუთვნილი ადგილი“. ის ამ ყოველივეს ახერხებს უდიდესი ეშმაკობის წყალობით. ოთარ ჩხეიძეც ვეღარ მალავს თავის დამოკიდებულებას პერსონაჟის მიმართ და მძაფრი ირონიით

განაცხადებს: „აფსუს, სად იხარჯება ესოდენი ნიჭი და უნარი, ამის მეათედი რო მეცნიერებას ხმარდებოდეს, ვინ იცის რას მიაღწევდა აქამდე კაცობრიობაო!“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 157).

თქმა აღარ სჭირდება, რომ სალომეს წინასახე სუტ-ვნიენა ილია ჭავჭავაძის „კაცია-ადამიანიდან?!“, ბარბარე ჯორჯაძის მაქთალაა პიესიდან „რას ვეძებდი და რა ვპოვე“ და ცაგარელის სახელგანთქმული ხანუმაყა (ერისთავთან და ანტონოვთან ამ როლში ყოველთვის მამაკაცები გვევლინებოდნენ), მაგრამ ამ სამივე პერსონაჟის ემმაკობა ვერ მოვა სალომეს პიროვნებაში ერთად თავმოყრილ სივერაგესა და „გონებამახვილობასთან“. თანამედროვე მაჰანკალი გეგმავს არა ერთისა და ორის, არამედ მრავალი ადამიანის ქმედებას, ითვლის მათ ყოველ ნაბიჯს და უტეხი მიზანსწრაფვით მიიჩქარის დასახული მიზნისაკენ. მისი ცბიერება აერთიანებს გონიერებასა და შეუბრალებლობას. სალომე არ ინდობს საკუთარ დედამამიშვილებსაც. ის და მისი მეუღლე აპოლონი თანამედროვე თათქარიძეები არიან, უფრო განვითარებულნი, უმაღლესდამთავრებულნი, მოწესრიგებულნი, მაგრამ ისინიც უმოქმედონი, მიუხედავად მუდმივი, ოღონდ ყალბი ქმედებებისა. ამიტომ შემთხვევითი არ უნდა იყოს, რომ რომანის პირველი თავი მათი სახლ-კარის აღწერას ეთმობა. თათქარიძეებისაგან განსხვავებით კორკოტაძეების ხუთოთახიან ბინაში ყველაფერი ანტიკვარულია, ავეჯიც, სერვიზებიც, ფარდა-ფარდაგ-ხალიჩებიცა და ნივთებიც; წიგნების კარადის თაროები კი სავსეა სხვადასხვა სახის ლიტერატურით, რომელსაც ოჯახის პატრონი მხოლოდ იმიტომ აგროვებს, რომ თავი განათლებულ კაცად წარმოაჩინოს, წიგნი მუხლებზე დაიდოს და მერე ნებიერად ჩათვლიდოს თავის სამუშაო კაბინეტში, ვითომდა კითხვამი. ავტორი შენიშნავს, რომ ამ კაბინეტში წიგნები „თავისთვისაა“, ოჯახის პატრონი კი „თავისთვის“; ამგვარ კითხვას კი, წიგნის მუხლებზე დადებასა და ჩათვლემას, აპოლონი მუშაობას უწოდებს, ხოლო მისი თანამეცხედრე ამ დროს სამუშაო კაბინეტში არავის უშვებს მეუღლის ავტორიტეტისათვის ხაზგასასმელად. ოთარ ჩხეიძე მრავალმნიშვნელოვნად კითხულობს: „რატომ არ შეეძლო ეთვლიმა თავის „სამუშაო კაბინეტში“, ან ვითომ რად არ შეიძლებოდა მართლა სამუშაო კაბინეტი რქმეოდა ამის ოთახს და ამის თვლემას _ მუშაობა?“ აპოლონი და მისი მეუღლე სალომე ტიპირი თათქარიძეები არიან, ავტორის თქმით, „ერთ სულ, ერთხორც, ერთაზრ, ერთფიქრად“ ქმნილნი (ჩხეიძე ო. 2020 : 354). მინიშნებაც საკმარისი იყო ქმრისათვის, რომ უმალ ხვდებოდა ცოლის აზრს უთქმელად. თუმცა დარეჯანისგან განსხვავებით სხვადასხვაგვარია სალომეს დამოკიდებულება ქმრისადმი მაშინ, როცა მას მაღალი თანამდებობა უჭირავს და მაშინ, როცა უმუშევარი შინ ზის. მაგრამ სალომე რის სალომეა, თუ ქმრის უმუშევრობა და საზოგადოებაში მისი „მოტეხილი“ მდგომარეობა დიდხანს გაგრძელდა?! ის შესაფერის დროს ეძებს და იპოვა კიდეც წვეულების მოსაწყობად. მას ეთერის დაბადებისდღე დაარქვა, მიუხედავად იმისა, რომ მისი დიშვილი სხვა დღეს იყო დაბადებული. ამ ფაქტს მისთვის დაბრკოლება არ შეუქმნია, მთავარი გახლდათ შესაფერისი მომენტი. სალომეს არ გამოპარვია, რომ ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის პირველკურსელი ეთერი ყველას მოსწონს, მათ შორის _ ლევან ქურდოვანიძესაც, ფიზიოლოგიის ინსტიტუტის ახალგაზრდა მეცნიერ-თანამშრომელს, რომელსაც უკვე ლექციებიც აქვს უნივერსიტეტში და, რაც მთავარია, არჩილ ალავეძის დეიდაშვილია. რა თქმა უნდა, ქურდოვანიძემ წვეულებაზე საპატიო ადგილი დაიკავა, ის მხოლოდ სტუმარი კი არ იყო, არამედ სალომეს მიზნის მთავარი ობიექტიც. აღსანიშნავია, რომ „ვითომ დაბადების დღეზე“ ყველა დაპატიჟებულია გამოდგომის თვალსაზრისით, „იმ მცირე განსხვავებით, რო ზოგი გვიან გამოადგებოდათ, ზოგი უფრო ადრე, თუნდაც იმ ღამესვე“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 19), მოკლე დროში გამოსადეგები იყვნენ სტუმრების გასახალისებლად მოწვეული მუსიკოსები და მომღერლები, მსახიობები, ასევე ცნობილი მთარგმნელი და ლიტერატორი (ისიც სტუმრების გასართობად მიწვეული) და

კიდევ სხვანი. ოჯახის უფროსის, აპოლონის, ყოფილი უფროსი, ნამინისტრალი გრიშა, გრიგორი სებასტიანოვიჩი კი იმიტომ იყო დაპატიჟებული, რომ ყველას კარგად დაენახა, „აპოლონ კორკოტაძემ ერთგულება იცისო“, გათვლილი იყო თითოეული დეტალი. ბუნებრივია, ახალგაზრდა მეცნიერი აკაკი ცისკარიშვილი, ერთადერთი ადამიანი, რომლის იქ ყოფნაც ეთერს გულით სურდა, ამ „მაღალ წრეში“ ვერ მოხვდებოდა.

ავტორი ელიტარული საზოგადოების მრავალ ნაკლოვანებას გვიჩვენებს და დასცინის მას, ძირითადად ირონიის გამოყენებით. მაგალითად, გვეუბნება, რომ მას (ამ საზოგადოებას) სჩვევია სხვისი, მისთვის არაშესაფერისის, დამდაბლება სახელის დამახინჯებითა და დაკნინებით. სალომე „ცისკარიანთ შაქრიას ბიჭს უწოდებს“ აკაკი ცისკარიშვილს, რათა ამით დაამციროს ის ეთერისა და სხვათა თვალში. ხშირად თავის დასა და დიშვილსაც მიუთითებს „ორბისულ გემოვნებასა“ და მაღალი საზოგადოებისთვის შეუფერებელ უტაქტობაზე. ასეთივეა ელიტარული ვითომ მეცნიერი, სალომეს არჩეული საქმრო დიშვილისათვის, ლევან ქურდოვანიძეც, რომელიც სიტყვა „ჭირნახულს“ სოფლურ თქმად მიიჩნევს და ხელოვნებაზე საუბრობს მხოლოდ გაგონილი ფრაზებით, ზუსტად ისეთივეთი, როგორც ტროლეიბუსში მოუსმენია ეთერს და თუ თავადაც იმავეს გაიმეორებს, პატივისცემას უმაღვე დაიმსახურებს ლევანის თვალში. ქურდოვანიძის ყველაფრისადმი ზერელე, არასიღრმისეული დამოკიდებულება მის სამეცნიერო ნაშრომშიც აისახება; ლევანი ძირითადად სხვისი ციტატებით იფარგლება, რადგან საკუთარი აზრი არცა აქვს და რომც ჰქონდეს, ჩამოყალიბება უჭირს. ქურდოვანიძე *„ლეციებსა თუ პაეპრობაზე გატენილი ჩანთებით მიდიოდა, უამისოდ არ შეეძლო, გატენილი ჩანთა და სავსე ილღიები აძლევდა იმედსა, მატებდა ენაწყლიანობასა, – მერე როგორი ენაწყლიანი ხდებოდა, წაიკითხავდა მთელ გვერდებსა, დიდის რიხითა, ნიშნისმოგებითა, მარჯვენ მუშტის მუქარიანი ქნევითა, – მეტი ენაწყლიანობა და ორატორული ხელოვნება გნებავთ?!“* (ჩხეიძე ო. 2020 : 182). დღესაც რამდენი გვყავს მისი მსგავსი ორატორები და ლექტორები!

ამ საზოგადოების წევრები ცნობილი მწერლებიც არიან, რომლებიც წერენ ერთ კონკრეტულ, მათი აზრით, ლიტერატურისათვის ყველაზე საუკეთესო ჟანრში, მაგრამ გაკრიტიკების შემდეგ უმალ იცვლიან ამ საუკეთესო ჟანრს და სხვაში ინაცვლებენ (ჩხეიძე ო. 2020 : 97); ზოგი თავისი თარგმანებით მაჩაბლისეულ თარგმანებს აუმჯობესებს იმით, რომ „აჩრდილის“ ნაცვლად „ჩვენებას“ ამჯობინებს, ხოლო „სწავლულის“ მაგივრად – „განსწავლულს“ და ღრმად სწამს მთარგმნელობით საქმეში თავისი მნიშვნელოვანი წვლილისა. ეს საზოგადოება თბილისად მხოლოდ თავის წრეს თვლის. „მთელი თბილისი ალაპარაკდაო“, – ამბობს და იმას აღარ უკვირდება, რომ მთელი თბილისი არ შეიძლება ალაპარაკდეს ერთი წყვილის ისტორიაზე.

არჩილ ალავიძე ამ საზოგადოების თავკაცია, ქალაქკომის მდივანი, რომელიც მაღაროს ქალაქში ინჟინრად მუშაობდა, მაგრამ თავისი მოხერხებით მაღაროს ქალაქისა კი არა, დედაქალაქის ხელმძღვანელი აღმოჩნდა, თბილისს მოევიდნა და ყველა დარგში სასწაულებრივ აღმოჩენებს აღწევს. მაგალითად, *„ფილოსოფიის ინსტიტუტში აღმოაჩინა ჰეგელიანელები, კანტიანელებიცა, ბერი ბეკონის მიმდევრებიცა, ბუდისტებიცა“* და რისთვის? – იკითხავს მკითხველი, რადგან დღეს ეს პრობლემა აღარ დგას, მაშინ კი, საბჭოთა პერიოდში იდგა, რომ ეს ინსტიტუტი გაეწმინდა არაკომუნისტური, ბურჟუაზიული აზროვნების მეცნიერთაგან. ასეთივე წმენდა ჩაატარა ქალაქკომის მდივანმა ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტშიც. *„მას ყველგან და ყველაფერში იდეოლოგიური მხარე აინტერესებდა, იდეოლოგიურად ტაძრები და ციხე-კოშკები ფეოდალიზმი იყო, ხოლო მათი დაწვრილებითი აღწერილობა – ფორმალიზმი“* (ჩხეიძე ო. 2020 : 103). ალავიძის სიტყვებით წაქეზებულნი

ერთი-ორი საფელეტონო ნაშრომით მიწასთან ასწორებდნენ მთელი მეცნიერული ტომების შემქმნელ სწავლულებს, საპატიო და ღირსეულ ადამიანებს. ჯერი ფსიქოლოგიის ინსტიტუტზე მიდგა. „აკი ამბობდნენ, ახლა ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის თავზე გროვდება შავი ღრუბელიო“; _ გვეუბნება ავტორი. ამ შავი ღრუბლების გამოჩენა იწყებოდა ქალაქკომის მდივნის მიერ გადმოგდებული სიტყვით, ლოზუნგით, „კრიტიკა და თვითკრიტიკა გვაკლია სამეცნიერო დაწესებულებებშიო“; მაგრამ ვერავინ წარმოიდგენდა, რომ ქალაქის თავი სპეციალურ დავალებებს აძლევდა თავის ნათესავ ხელქვეითებს, რომ მაკომპრომენტირებელი მასალები მოეძებნათ და ისე მოეხდინათ ზოგჯერ მთელი სამეცნიერო სისტემის, ზოგჯერ კი კონკრეტული ადამიანის განადგურება სიმართლის სახელით. მაგალითად, არჩილ ალავიძემ თავის დეიდაშვილს, ქურდოვანიძეს, დაავალა უზნაძის „განწყობის თეორიის“, რომელიც იყო საქართველოს სახელი უცხოეთსა და მთელ კულტურულ სამყაროში, კრიტიკა კი არა, განადგურება; განადგურება იმისა, „რასაც ოცდაათი წელიწადი იკვლევდნენ და უამრავი ცდებით ადასტურებდნენ ფსიქოლოგიის ინსტიტუტში აკადემიკოსი უზნაძე და მისი მოწაფეები“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 186). იმავე ალავიძემ აპოლონ კორკოტაძეს მელიორაციის მინისტრის მოადგილის ანკეტის გადამოწმებაზე მიუთითა, რადგან აინტერესებდა, გლეხის შვილი იყო თუ მღვდლისა, ამასთანავე არხების დათვალიერება და გაზეთში მელიორაციის დარგზე მაკომპრომენტირებელი სტატიის გამოქვეყნება მოსთხოვა ისეთი წრფელი თვალებით, თითქოს „ალალ დავალებას, საზოგადო საქმისათვის საჭირო დავალებას აძლევდა“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 180). „პატიოსნური სიდიხის იერი ადგა იმის სახესა“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 182). ქალაქკომის მდივნის დავალებას ქვეშევრდომები უმაღლესად ასრულებენ, მონდომებით აჭარბებენ კიდევაც დავალებულ საქმეს, წერენ ალავიძის საამებელ წერილებს და რედაქტორებიც დიდი სიამოვნებით ასწორებენ, სიმახვილეს აძლევენ და ბეჭდავენ, რადგან ამით თვითონაც ალავიძის საამებელს სჩადიან.

ოთარ ჩხეიძემ მშვენივრად, ზედმეტი ახსნა-განმარტების გარეშე წარმოაჩინა, რომ აღწერილი ტიპური მოვლენაა მთელ ქვეყანაში, მთელ საბჭოთა კავშირში. ეთერს მოსკოვში გაცნობილი მარი მოსკალენკო გამოუტყდებდა, რომ ერთ ბედში არიან, მისი ქმარიც მეცნიერობს, რაც ფუტკარივით მოფუსფუსე და მშრომელი ადამიანების წახედნაში გამოიხატება, ხან ვის დასწამებს კოსმოპოლიტობასა და წვრილბურჟუაზიულ ნაციონალიზმს და ხან ვის; ეთერის მეუღლეც ხომ ასეთივე აღმოჩენებითაა გართული?! „როგორა ჰგვანებიან ერთმანეთს თქვენი და ჩემი მეუღლე, როგორა ჰგვანებიან, ზედგამოჭრილები ყოფილან“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 239). ზერელე ადამიანებს დიდ სწავლულთა მასწავლებლად მოაქვთ თავი და მწერალი კიდევ ბევრ ასეთ შემთხვევას აღწერდა, მაგრამ თავადვე თავს იკავებს და ხშირად შეგვახსენებს: „ამის გადმოცემაც არ არის ძნელი, მაგრამ ჩვენს უახლოეს ნაცნობებს ვიღამ უგდო ყური?“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 348) და ეს ერთგვარი სტილიცაა მწერლისა მთავარ სიუჟეტურ ხაზს დაუბრუნდეს და ქვეყნის პოლიტიკურ-სოციალური მდგომარეობის ამსახველი პუბლიცისტური ნარკვევის წერა სხვას მიანდოს.

ოთარ ჩხეიძე ძალიან მკვეთრად, ნათლად ხედავს იმ დეტალებს, რომელთა ერთობლიობა ე.წ. ლიდერის სახეს ქმნის. „დავიღალე, დღეს ათი თათბირი, სხდომა და კრება მაინც ჩავატარე და ახლაც პირდაპირ კრებიდან მოვდივარო“... (ჩხეიძე ო. 2020 : 105), აი, ეს არის ნამდვილი ფორმალიზმი, რასაც საზოგადოება აიდიალეებს. და ეს დღესაც ასეა. სუფრაზე, ქეიფის დროს, მაღალი საზოგადოების წარმომადგენელნი სათითაოდ, მოწიწებით ეახლებიან თანამდებობის პირს და „ხოტბა-გუნდრუკის კმევაში“ ეჯიბრებიან ერთმანეთს. ის კი, თავდაჯერებული ამდენი კმევით, წამოიჭრება და „დიდის თავმდაბლობით“ განაცხადებს, რომ მომავალშიც თავდადებით ემსახურება ხალხის ბედნიერებას. თუ ვინმემ მაინც გაბედა და

რაიმე კრიტიკული ჩაიჭურჭულა მის წინააღმდეგ, სახლის პატრონი შიშით ლამის გაქრება, „ვაითუ გაიგონა ეს ნათქვამი“: და ეს ყველაფერი დღესაც ასეა.

არც სხვა, თუნდაც უმნიშვნელო დეტალები ეპარება მწერლის ხედვას, ვთქვათ ის, რომ ეს „მაღალი, პოლიტიკალიტარული საზოგადოება“ რუსულ-ქართულად მეტყველებს; განსაკუთრებით მაშინ, როცა უცხო დინახავს; თავის სამსახურს „არანორმირებულს“ უწოდებს, რაც ძირითადად სამსახურში თავის ნებაზე სიარულში გამოიხატება; „ზომიერ სიამაყეს და დარბაისლურ სიდიადეს“ არ იშორებს სახიდან; თანამდებობა მისთვის უპირველესი ღირსებაა და ხალხიც თანამდებობის პირებსა და თანამდებობაზე დასანიშნებს „უკვე სხვანაირად, მრავალმნიშვნელოვნად უღიმის“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 357). და თუკი ჩვეულებრივი ადამიანი, სამართლიანი (და არა რანგიანი) მეცნიერი ხმას იღებს თავის დარგში თავსმოხვეული, იდეოლოგიური წნეხით განსაზღვრული, არამეცნიერული აზრის წინააღმდეგ, მისი აგდებული შეფასებაც არ აგვიანებს: „ვაი ჩვენი ბრალიცა, ცისკარაანთ შაქრიას ბიჭიც მარაქაში ერევა, ამაზე იტყვიან: კუმ ფეხი გამოყო, მეც ნახირ-ნახირაო“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 352) და ამ სიტყვებს შემახილით _ „მართალი ბრძანებაა“ _ უმაღვე იტაცებენ სხვებიც.

გარდა მეშჩანური, პარტიული ნიშნითა და მთავრობის მომხრეობით გამორჩეული, ელიტარული საზოგადოებისა, ოთარ ჩხეიძე შესანიშნავად აღწერს სოფლის გარემოს, განსაკუთრებით ორბისის, ვაშლოვანისა და ატენის ბუნებას, ხალხს, ადამიანთა მარტივ ურთიერთდამოკიდებულებას და ჩვენი კლასიკოსი მწერლების მსგავსად მიაჩნია, რომ სოფელი წმინდაა ქალაქთან შედარებით, ხალხი შეიძლება უხეში, ნაკლებ განსწავლული, უტაქტო და მოურიდებელიც კი იყოს, მაგრამ გაცილებით წრფელი, თავისუფალი და ალაღ-მართალია. გადიდკაცებულ ქალაქელს კი გლეხის შრომის დაფასებაც არ შეუძლია. აპოლონი ისე დიდკაცურად სთხოვს ატენელ გლეხს სხვა ქვევრებიც გაუხსნას, რომ ვერც კი ხვდება, როგორ აბუჩად იგდებს მის ღვაწლს, მის სიფაქიზეს და სისათუთეს ღვინისადმი. ეზოში ბორცვებად ამოხნექილ ქვევრებზე კი ავტორი ღვინისა და ვაზის დაფასების მთელი შეგრძნებით აღნიშნავს: „დიახ, ბორცვებად ითქმის, მთებიც რო დაერქვას, გაზვიადება არ იქნება, ტანადი სიმცირე რას უშლიდა _ დიდი ძალა მიეყურებინა, დაედუმებინა ქვევრებში ...“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 44). მეშჩანობისა და სილაღე-სიმარტივის კონტრასტია აპოლონის დიდკაცური სიტყვები ახლგაზრდა მეცნიერის მიმართ წარმოთქმული: „შოფერს ღვინო არ დააღვევინოთო“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 48).

ნაწარმოების კულმინაციაა დისკუსია ფსიქოლოგიის ინსტიტუტში, რომელიც 10 დღის განმავლობაში გძელდება და რომელზედაც მრავალი მეცნიერი, ფსიქოლოგი თუ ფიზიოლოგი გამოდის სიტყვით, მათ შორის _ ლევან ქურდოვანიძე და აკაკი ცისკარიშვილი. ქურდოვანიძის მოსაზრებას აკლია არგუმენტაცია, მომხსენებელი ვერ პასუხობს დასმულ კითხვებზე, ახალგაზრდა მეცნიერის, ცისკარიშვილის, ავტორიტეტი კი საკმაოდ მაღლა იწევს. ეს დისკუსია რომანში გაშლილ სხვადასხვა დინებას კრავს, რადგან ყველა მოქმედი პერსონაჟი მასთანაა დაკავშირებული: სალომე მარცხდება. როგორც გამოცდილი მხედართმთავარი, ის კარგად ხვდება, რომ დისკუსიაზე ალავიძის დაუსწრებლობა ცუდის მაუწყებელია და „ზემოდან“ მომდინარეობს, ე.ი. ამაო იყო მისი მთელი გეგმა და მის განსახორციელებლად გადადგმული ნაბიჯები, რომელთაგან ერთ-ერთი დიშვილის გაუბედურებით დასრულდა. აპოლონი შეეგუა მეუღლის დამარცხებას და კვლავ მოიბუზა თავის „სამუშაო კაბინეტში“ საანგარიშო „ჩოთქით“. ერთადერთი, რასაც ვერ შეეგუა, იყო უამრავი ხარჯი, რომელიც სალომეს გეგმამ მოითხოვა. დისკუსიაზე ატეხილმა ხმაურმა ალავიძეს თანამდებობა დაატოვებინა და თავად გამოაცდევინა, თანაც პირველად, ის შიში, რომელსაც ყოველთვის ის აღძრავდა სხვათა მიმართ. ეთერმა კარგად გაარჩია მეცნიერული პატიოსნება მეცნიერული

სიყალბისაგან, დაინახა თანაკურსელთა სიცივე მისადმი, როგორც ქურდოვანიძის ცოლისადმი, ცისკარიშვილმაც თავისი ქცევით უგულვებლყო ის, როგორც მოღალატე. ქალის მცდელობას, აღედგინა ურთიერთობა მისთვის ძვირფას ადამიანებთან, შედეგი არ მოჰყოლია. ის ყოველთვის გულუბრყვილოდ თვლიდა, რომ არაფერში მიუძღოდა ბრალი, თვითონაც მოწინააღმდეგე იყო მეუღლის თეორიისა. ცისკარიშვილს კი, თუ მართლა უყვარდა, უნდა გამოეფხიზლებინა შეცდომაში შესული ქალი, როცა ქურდოვანიძეს უსიყვარულოდ მიჰყვებოდა. მხოლოდ დეიდაშვილმა გვიმ მიახვედრა ეთერი, რომ პასუხისმგებელია თავის ყველა ნაბიჯზე, განსაკუთრებით კი – ცხოვრებისეულ არჩევანზე, რაც ქურდოვანიძის ცოლობა იყო. ამ დისკუსიამ გადააწყვეტინა მერის, ეთერის დედას, დის ოჯახში შეკედლებულს, მოსიყვარულე მეუღლეზე უარის მთქმელს ქალაქში გადმოსვლის გამო და ამ დიდ ქალაქშიც სამადლოდ მასწავლებლის ნახევარ შტატზე მოწყობილს, რომ დაბრუნებულიყო ორბისში, სადაც ყველა აფასებდა და სკოლაშიც წამყვანი მასწავლებელი იყო. ეთერიც დედას აედევნა, რათა დაევიწყებინა ის, რაც ამ მოკლე დროში გადახდა. ის გამოერკვა ბურუსიდან, მაგრამ არაფრის შეცვლა აღარ შეეძლო, სურდა მხოლოდ დავიწყება. კვლავ გვიმ მიაშველა საღი აზრი, რომ არაფრის დავიწყება არ შეიძლება, წარსული ყოველთვის უნდა ახსოვდეს და შეცდომებმა გააძლიეროს.

ფინალი? ფინალი ორბისის გაჩერებაზე ავტობუსიდან გადმოსული დედა-შვილია, რომელიც შეჰყურებს თეთრად გადაპენტილ, სპეტაკადქმნილ, მიდამოს. უცნობია მათი მომავალი. მკითხველს გაგრძელება აინტერესებს. ეს მწერალმაც კარგად უწყის და ეთანხმება მას, რომ „*კარგი მთქმელი და კარგი გამგონე ასე იოლად არ უნდა დაეხსნან ერთიმეორესა, მაგრამ ვინ უწყის, დაგვერქმევა კარგი მთქმელი და კარგი გამგონე, ვინ უწყის, ჰა?!*“ (ჩხეიძე ო. 2020 : 475). რატომ დაისვა ეს უკანასკნელი კითხვა?_ შეიძლება გაიფიქროს კიდევ დღევანდელმა კარგმა გამგონემ. მაშინ კი, როცა ნაწარმოები დაიწერა ჯერ კიდევ 1954 წელი იდგა, ახალი გარდაცვლილი იყო ბელადი და არავინ უწყოდა, ისტორია რა ახალ გამოცდებს უმზადებდა მთქმელებსაც და გამგონეებსაც, არავინ უწყოდა, დარჩებოდნენ თუ არა ისინი „*კარგებად*“.

ლიტერატურა:

ჩხეიძე ო. (2020). „ბურუსი“, თბილისი : გამომცემლობა „ჩვენი მწერლობა“.

Otar Chkheidze's Novel *The Mist and Our Modernity*

Sharabidze Tamar

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi

Abstract

Otar Chkheidze's novel *The Mist* describes Georgia's life as part of the Soviet Union. It is not about the first period of the re-annexation of the small country by the Empire, but about the subsequent years, which is also confirmed by one phrase of the main character, Salome: "Thank God, we finished with the "proletculturschina" (proletarian culture) on time." i.e. The "elite" society, which mainly consists of family and relatives of state officials, has the full right to play "aristocracy": gatherings all night, entertainment based on the best planned programs, going to theater and opera every evening, etc. The novel depicts the falsity, ruthlessness, utilitarianism of

this society. The author shows and mocks many defects of this society mainly using irony. The novel is based on historical reality - the "cleansing" of scientific institutions by the Soviet ideology from scientists of non-communist, bourgeois thinking, the promotion of non-professionals, "erasing" of honorable and valuable people from science in the name of truth. Otar Chkheidze also describes a specific historical fact - repressions against the Institute of Psychology; not criticism of Uznadze's "Theory of Mood" (which was the image of Georgia abroad and in the entire cultural world), but the attempt by so-called Soviet scientists, to destroy it; Otar Chkheidze does not stop at the literary interpretation of only one fact and shows that the described is typical for the entire Soviet Union. The finale of the work is shrouded in obscurity, the future of the characters is unknown, the reader's interest is high, which the writer is well aware of: "A good speaker and a good listener should not be separated from each other so easily, but who knows, will we be named good speaker and good listener, huh? !" When the novel was written, it was still 1954, "the Chief" (Stalin), just died recently and no one knew what new challenges history was preparing for both speakers and listeners; no one knew whether they would remain "good" or not.

In addition to showing the historical context and the typicality of the event, our task is also to show the reader that in our society the remnants of Soviet ideology are still strong nowadays, which partly derives from a sense of elitism, while each "regime" has its own elite.

Keywords: Otar Chkheidze's Novel *The Mist* and Our Modernity